

پیامک شهر آرامحله: ۳۰۰۷۲۸۹

تعدد در چراغ‌ها عبارت «چهل چراغ» را برای این شب به کار می‌برده‌اند. اصطلاح شب چله هم از همین شب چراغ به وجود آمده است.

کف‌زنی در خراسان

یکی از آیین‌های خاص شب یلدا در استان خراسان مراسم کف زدن است. کف یک نوع شیرینی یا شربت سنتی است. در طی این مراسم، ریشه گیاهی به نام چوبک یا بیخ‌را، در آب خیسانده و پس از چند بار جوشاندن، در ظرف بزرگ سفالی به نام «تغار» می‌ریزند. مردان قدرتمند با کمک چوب‌های نازک درخت انار به نام دسته گز مایع مزبور را برای چند ساعت هم می‌زنند تا به صورت کف سفت درآید. این کار در محیط سرد انجام می‌شود تا مایع خشک شود. در پایان شبیره شکر به آن اضافه می‌کنند و آماده خوردن می‌شود. آن را می‌توان با مغز گردو و پوسته نیز تزئین کرد.

پرتاب پوست هندوانه به پشت بام همسایه

میوه‌های مختلفی در شب یلدا مصرف می‌شود که میوه اصلی، هندوانه است. گذشتگان اعتقاد داشته‌اند که هندوانه گرمی مغز، سوزندگی جگر، بیماری‌های روده‌ای و گرمای تابستان سال بعد را دور می‌کند. همچنین معتقدند هر کس در شب چله هندوانه بخورد، جگرش لک بر نمی‌دارد و اگر مقداری هندوانه در شب یلدا بخورد در سراسر زمستان، سرما و بیماری بر شما غلبه نخواهد کرد. رسم برای این است که بعد از خوردن هندوانه، پوست هندوانه را به پشت بام همسایه می‌اندازند تا اگر توانایی خرید این میوه را ندارند پوست آن را بتراشند و بخورد. پرتاب پوست هندوانه تا بام همسایه هفتم ادامه دارد.

تقال به حافظ

یکی دیگر از رسم‌های شب یلدا، تقال به دیوان حافظ است که این کار معمولاً توسط بزرگ خانواده انجام می‌شود. خواندن حافظ در این شب نه تنها در شیراز رایج است، بلکه در سراسر ایران مرسوم است. مردم دیوان اشعار لسان الغیب حافظ شیرازی را بابت شادکامی می‌گشایند و مراد دل خود

اهمیت انار و هندوانه

در آستانه رسیدن به یلدا، خانواده‌های ایرانی تب و تاب پی‌دا می‌کنند تا به خرید بپردازند. تهیه هندوانه و انار، از ضروری‌ترین این خریدهاست. این خرید نخستین کاری است که ایرانیان در این شب انجام می‌دهند. اما پرسش این است که چرا از میان میوه‌های گوناگون، ما تنها سراغ این دو میوه می‌رویم؟ می‌دانیم که اهمیت رنگ قرمز در فرهنگ ما، پیشینه‌ای ۵ هزار ساله دارد. ایرانیان پیش از ماندگاری در فلات کنونی ایران، از جایی آمده‌اند که بر پایه «وندیداد»، ۱۰ ماه آن زمستان بود و ۲ ماه دیگر تابستان. در آن سرزمین سرد، فروغ خورشید گرمابخش زندگی بود. از این رو هر آنچه مربوط به خورشید بود، برای ما گرمی به حساب می‌آمد. بخشی از آن به رنگ سپیده‌دم، یعنی رنگ ارغوانی، باز می‌گشت. پس اهمیتی که رنگ قرمز در شب یلدا دارد و رنگ دو میوه انار و هندوانه هم از باور به رنگ ارغوانی سپیده‌دم بر می‌خیزد. خرید ایرانیان در شب یلدا، یادکرد از رنگ سپیده‌دم ایزدمهر، در چندین هزار سال پیش است. سفره شب یلدا سفره «میزد» است و میزد عبارت است از میوه‌های تر و خشک و آجیل یا به اصطلاح زرتشتیان لُرک که از لوازم این جشن بود که به افتخار و ویژگی مهر یا خورشید برگزار می‌شد و این سفره نیز همانند سفره هفت سین مقدس است.

دلیل هم‌زمانی شب یلدا و کریسمس

کلمه نوئل از ریشه رومی ناتال به معنی تولد است و همان گونه که ذکر شد نام جشن رومیان ناتالیس اینوکتوس بود. همچنین بابانوئل با کلاهی شبیه کلاه موبدان آیین مهر ظاهر می‌شود (به کلاه و لباس تندیس میترا در آیین مهر که شباهت زیادی به کلاه بابانوئل دارد). از همه جالب‌تر، درخت کاجی است که در مراسم کریسمس تزئین می‌شود. این درخت کاج و ستاره روی درخت نیز میراث آیین مهر است. رومیان در این جشن‌ها از درختان همیشه سبز، مانند کاج استفاده می‌کردند و سبزی همیشه آن را نشانه قدرت و غلبه میترا بر سرما و زمستان می‌دانستند. در کنده کاری‌های باقی‌مانده از آیین مهر، درخت سرو یا کاج در کنار مهر و آناهیتا دیده می‌شود و همچنین در نقوش تزئینی ایرانی به شکل بته جقه ترسیم می‌شد. همچنین در قسمت‌هایی از روسیه جنوبی هم اکنون جشن‌های مشابهی به مناسبت شب چله برگزار می‌کنند. این آیین‌ها شباهت بسیاری با مراسم شب چله دارد. رقص مخصوص این شب یادآور نحوه برداشت محصول کشاورزان در این هنگام از سال است. یهودیان نیز در این شب جشنی با نام «ایلاتوت» (جشن درخت) برگزار می‌کنند و باروشن کردن شمع به نیایش می‌پردازند.

علت نام‌گذاری شب چله

عدد چهل از گذشته‌های دور جایگاه ویژه‌ای در فرهنگ ما داشته است. ایرانیان باستان زمستان را به دو بخش چهل روزه تقسیم کرده‌اند: «چله بزرگ» و «چله کوچک». شب آخر آذر از آن جهت چله نامیده شده است که آغاز چله بزرگ و آمدن سرمای زمستان را هشدار می‌دهد. درست چهل روز بعد از شب چله، جشن سده به پایان رسیدن چله بزرگ زمستان را ندای می‌دهد. در چهل روز دوم سرمای زمستان کمتر است و آسیب کمتری می‌رساند و از آن روان را چله کوچک می‌نامند.

رودواژه یلدا

یلدا واژه‌ای سریانی است به معنی میلاد و تولد. روشن نیست که این لغت سریانی چه زمانی و چگونه وارد زبان پارسی شده است. احتمال می‌رود که بعد از کشتار دسته‌جمعی مسیحیان اولیه در امپراتوری روم و مهاجرت مسیحیان سریانی پس از این کشتارها به امپراتوری ساسانی، لغت یلدا وارد زبان پارسی شده باشد. در هر حال، در ایران امروز شب یلدا و شب چله به عنوان واژگانی مترادف درآمده‌اند و کمتر از ارتباط لغوی یلدا با میلاد خورشید، ظهور مهر یا میلاد مسیح سخن می‌رود.

را از او طلب می‌کنند. به علت طولانی بودن شب یلدا، مردم با تقال زدن به دیوان حافظ، امید به زندگی را برای میهمانان به ارمغان می‌آورند و این شب دراز را کوتاه می‌کنند.

شاهنامه و قصه خوانی

در شب چله بازگویی خاطرات، بازخوانی افسانه‌ها، خواندن متون منظوم و منثور همچون خواندن شاهنامه فردوسی و کتاب حمزه حیدری رایج است. همچنین قصه‌هایی که در بین مردم عامه از جایگاه خاصی برخوردار بوده‌اند مانند داستان امیر ارسلان نامدار بیان می‌شود. این سنت نسل به نسل و سینه به سینه محفوظ مانده و همچنان رنگ و بویی خاص دارد.

تهیه میوه، تنقلات و خشکبار

خراسانی‌ها معتقدند که در شب چله، باید از میوه‌هایی با خواص ویژه استفاده کرد تا در سال آینده خواص آن‌ها در بدن باقی بماند. میوه‌های مصرفی در این شب دارای خواص و مزایای خاصی هستند و در حکم واکسنی برای پیشگیری از بیماری و به ویژه سرماخوردگی استفاده می‌شوند. این میوه‌ها شامل هویج، گلابی، انگور، پرتقال، سیب، انار، زیتون سبز، خربزه و هندوانه، لبویا چغندر پخته، شلغم پخته، پختیک یا لبوی خشک است. همچنین در این شب از انواع تنقلات مانند انواع تخمه، برگه زردآلو، برگه هلو (پخته)، گردو، کشمش، بادام و... استفاده می‌کنند.

چله بردن برای خانواده عروس

از مراسم دیگر این شب فرستادن خوانچه میوه است که از طرف داماد و برای خانواده عروس فرستاده می‌شود. این خوانچه، پر از میوه با هدایای مناسب از قبیل قواره پارچه، دستبند یا گردن بند برای عروس است. در این خوانچه باید لااقل هفت رنگ میوه (انار، انگور، پرتقال، سیب، گلابی، هندوانه و...) وجود داشته باشد. چله بردن برای خانواده عروس از سنت‌های کهن شب یلداست. با فرا رسیدن شب چله مردهای جوان

نقالی خوانی، خواندن ترانه‌ها و نوازندگی

نقالی خوانی، خواندن ترانه‌های بومی یا مضامین امید، صمیمیت یا عاشقانه، در کنار نوازندگان از جمله آیین‌هایی است که در خراسان مرسوم است. خراسانی‌ها در این شب به رقص و پایکوبی می‌پردازند و بر سردی سیاهی کسل کننده شب، غلبه می‌کنند.

به علت تعدد در چراغ‌ها عبارت «چهل چراغ» را برای این شب به کار می‌برده‌اند. اصطلاح شب چله هم از همین شب چراغ به وجود آمده است